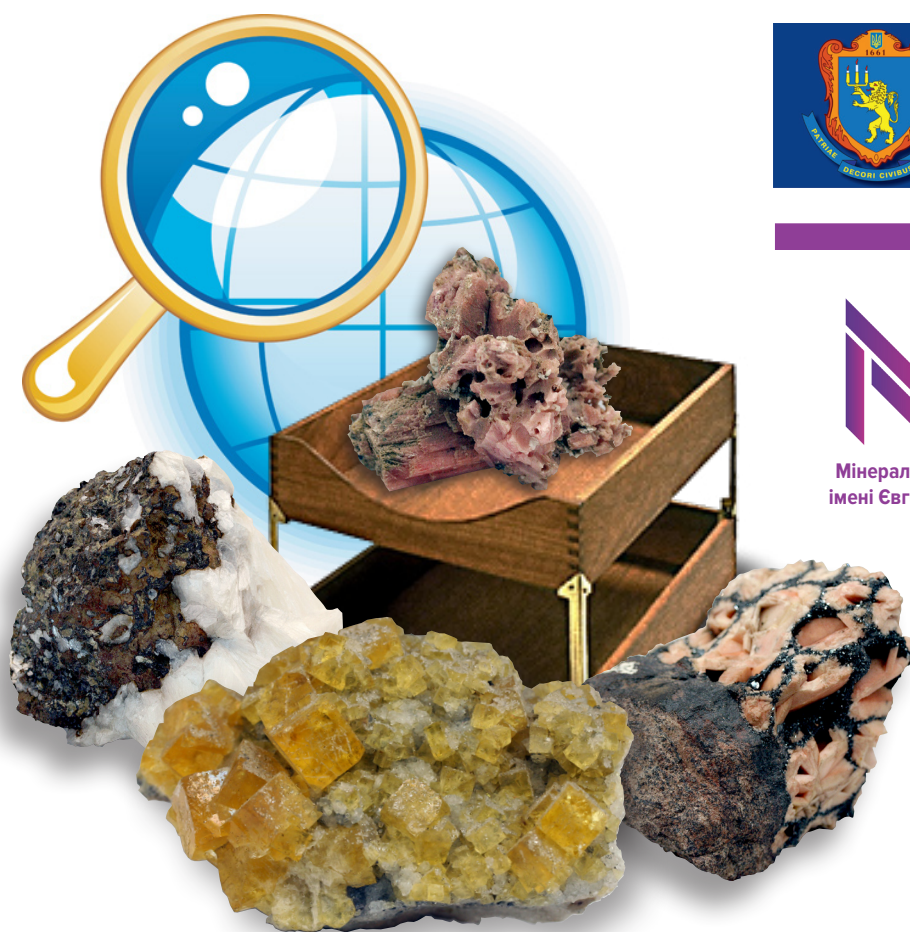

ГЕОЛОГІЧНІ МУЗЕЇ І КОЛЕКЦІЇ: ЇХ РОЛЬ В НАУЦІ, ОСВІТІ ТА ТУРИЗМІ

до 170-річчя Мінералогічного музею імені Євгена Лазаренка

Львів, 2023

Львівський
національний
університет
імені Івана Франка

Мінералогічний музей
імені Євгена Лазаренка

GEOLOGICAL MUSEUMS AND COLLECTIONS: THEIR ROLE IN SCIENCE, EDUCATION AND TOURISM

dedicated to the 170th anniversary of the Lazarenko Mineralogical Museum

Lviv, 2023

УДК 069:55

Геологічні музеї і колекції: їх роль в науці, освіті та туризмі. Матеріали науково-практичної міжнародної конференції (Львів, 6-8 грудня 2023 року). – Львів: Каменяр, 2023. — 132 с.

У збірнику матеріалів представлено статті, які висвітлюють сучасний стан, проблеми та можливості використання і розвитку геологічних музеїв і колекцій в Україні та Європі. Конференція присвячена 170-річчю заснування Мінералогічного музею у Львівському університеті, і була проведена 6-8 грудня 2023 року у Львівському національному університеті імені Івана Франка. Матеріали конференції будуть цікаві як для спеціалістів, так і для широкого загалу.

Думки авторів можуть не збігатися з позицією оргкомітету конференції. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей, а також за порушення авторських прав несуть виключно автори публікацій.

Організаційний комітет
конференції:

*Катерина Бурбан, Альбертина Бучинська, Тетяна Дворжак, Леонід Скакун,
Лариса Сливко, Ярина Тузьяк, Оксана Цільмак, Сергій Ціхонь.*

Технічний редактор:

Ігор Дикий

ЗМІСТ/CONTENTS

ІСТОРІЯ МУЗЕЇВ ТА КОЛЕКЦІЙ ГЕОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ.

ДОСВІД РОБОТИ ГЕОЛОГІЧНИХ МУЗЕЇВ

History of geological collections and museums. Work experience of geological museums

<i>Альбертина Бучинська, Оксана Цільмак.</i>	6
ДО 170-РІЧЧЯ СТВОРЕННЯ МІНЕРАЛОГІЧНОГО МУЗЕЮ ІМЕНІ ЄВГЕНА ЛАЗАРЕНКА ЛЬВІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА: ІСТОРІЯ, СЬОГОДЕННЯ, ПЛАНИ НА МАЙБУТНЄ	
<i>Eugenija Rudnickaitė.</i>	10
THE MUSEUM OF GEOLOGY OF VILNIUS UNIVERSITY: A BRIEF OVERVIEW OF THE 220 YEAR LONG HISTORY	
<i>Віктор Нестеровський, Катерина Деревська, Ксенія Руденко, Людмила Волконська.</i>	12
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ І НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ГЕОЛОГО-МІНЕРАЛОГІЧНИХ МУЗЕЇВ УКРАЇНИ	
<i>Ганна Кульчицька, Дарія Черниш.</i>	14
МІНЕРАЛОГІЧНІ МУЗЕЇ ЯК ЦЕНТРИ ЗБЕРІГАННЯ ТИПОВИХ ЗРАЗКІВ МІНЕРАЛЬНИХ ВИДІВ	
<i>Катерина Деревська, Ксенія Руденко, Марина Комар, Олена Беличенко, Людмила Скульбашевська.</i>	16
ДО ПИТАННЯ СУЧАСНИХ ДЖЕРЕЛ ПОПОВНЕННЯ КОЛЕКЦІЙ МУЗЕЇВ ГЕОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ	
<i>ТВолодимир Гриценко.</i>	18
ПРЕДСТАВЛЕННЯ ГЕОЛОГІЧНОЇ РІЗНОМАНІТНОСТІ У ЕКСПОЗИЦІЯХ ННПМ НАН УКРАЇНИ: ГЕОЛОГІЧНИЙ ВІДДІЛ	
<i>Мирон Ковальчук.</i>	21
МІНЕРАЛОГІЧНА КОЛЕКЦІЯ ГЕОЛОГІЧНОГО МУЗЕЮ ПРИРОДНИЧОГО ФАКУЛЬТЕТУ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА	
<i>Віталія Яковлева.</i>	22
КОЛЕКЦІЯ МУЗЕЮ КОШТОВНОГО І ДЕКОРАТИВНОГО КАМІННЯ – СКАРБНИЦЯ ВОЛИНСЬКОГО РОДОВИЩА	
<i>Микола Павлунь, Лариса Сливко.</i>	24
ДО ІСТОРІЇ СТВОРЕННЯ МУЗЕЮ РУДНИХ ФОРМАЦІЙ	
<i>Olga Demina, Birutė Poškienė, Gražina Skridlaitė.</i>	26
A JOURNEY THROUGH GEOLOGICAL HISTORY AT THE MINERALOGICAL MUSEUM OF THE NATURE RESEARCH CENTRE, VILNUS, LITHUANIA	
<i>Володимир Хомин, Олександра Палійчук, Наталія Трубенко, Арсен Стрихард.</i>	28
ГЕОЛОГІЧНИЙ МУЗЕЙ ІФНТУНГ – МУЗЕЙНА ПЕРЛИНА ПРИКАРПАТТЯ	
<i>Андрій Побережський, Оксана Ступка, Мирослав Тарнавський.</i>	30
ГЕОЛОГІЯ УКРАЇНИ В ЕКСПОЗИЦІЇ ГЕОЛОГІЧНОГО МУЗЕЮ ІНСТИТУТУ ГЕОЛОГІЇ І ГЕОХІМІЇ ГОРЮЧИХ КОПАЛИН НАНУ	
<i>Ганна Кравчук, Валерій Усенко.</i>	32
ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ГЕОЛОГО-МІНЕРАЛОГІЧНОГО МУЗЕЮ ОДЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ І.І.МЕЧНИКОВА	
<i>Сергій Ціхонь, Микола Павлунь, Лариса Сливко, Тетяна Дворжак, Олег Гайовський, Олександр Шваєвський, Тетяна Рева.</i>	33
КАМ'ЯНА ЕСТЕТИКА НА ПОЛИЦЯХ МУЗЕЮ РУДНИХ ФОРМАЦІЙ	
<i>Katarzyna Kwiatkowska, Alicja Pielinska, Michal Kazubski.</i>	35
AMBER COLLECIONS IN THE POLISH ACADEMY OF SCIENCES MUSEUM OF THE EARTH IN WARSAW	
<i>Світлана Кірічік.</i>	36
ГЕНЕТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ РОДОВИЩ КОРИСНИХ КОПАЛИН В ЕКСПОЗИЦІЇ ГЕОЛОГІЧНОГО ВІДДІЛУ МУЗЕЮ ПРИРОДИ	
<i>Петро Дем'янчук, Богдан Гавришок.</i>	38
«ФОНТЕНБЛОВСЬКІ ПІСКОВИКИ» В КОЛЕКЦІЇ ГЕОЛОГІЧНОГО МУЗЕЮ	
<i>Богдан Рідуш, Яна Поп'юк, Уляна Костюк, Марія Шкеул.</i>	40
ЧЕТВЕРТИННА МЕГАФАУНА У КОЛЕКЦІЯХ ЧЕРНІВЕЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ	
<i>Олена Анікеева, Світлана Гнилко, Марія Кулянда, Романа Марченко.</i>	41
КОЛЕКЦІЯ ФОРАМІНІФЕР ІНСТИТУТУ ГЕОЛОГІЇ І ГЕОХІМІЇ ГОРЮЧИХ КОПАЛИН НАН УКРАЇНИ	
<i>Олег Гайовський, Микола Павлунь, Сергій Ціхонь, Лариса Сливко, Тетяна Дворжак, Олександр Шваєвський, Тетяна Рева.</i>	43
ПОДАРУЙ ВЗІРЕЦЬ МУЗЕЮ	
<i>Ірина Годзінська.</i>	45
КВАРЦ З УСЬОГО СВІТУ	
<i>Євгенія Сливко.</i>	47
ПРОФЕСОР О. МАТКОВСЬКИЙ І МІНЕРАЛОГІЧНА СПАДЩИНА	
<i>Олександр Голяченко.</i>	49
ВАСИЛЬ ІВАНОВИЧ ПАНЧЕНКО – ЖИТОМИРСЬКИЙ ГЕОЛОГ, ВЧЕНИЙ-ПРАКТИК, ОДИН ІЗ ПЕРШОВІДКРИВАЧІВ КЛЕСІВСЬКОГО РОДОВИЩА БУРШТИНУ	

КВАРЦ З УСЬОГО СВІТУ

Ірина Годзінська

Природничий музей Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, i.hodzinska@chnu.edu.ua

QUARTZ GATHERED WORLDWIDE

Iryna Hodzinska

Natural Museum Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, i.hodzinska@chnu.edu.ua

The Geological-Geographical Department of the Natural History Museum is one of the oldest university museums in Ukraine and is distinguished by its collection of minerals and rocks gathered from the most famous and remote corners of the world. Among the numerous exhibits in the museum, special attention is deservedly given to quartz and its varieties. The uniqueness and peculiarity of these specimens lie in the crystal structure and geographic distribution. Moreover, its popular science story serves as an important complement to the mineralogical exhibition.

Геолого-географічний відділ Природничого музею Чернівецького національного університету є одним із найстаріших (заснований у 1876 році) університетських в Україні та відзначається надзвичайно великою кількістю та красою експонатів. Окрім цього, варто зауважити, що експозиційні та фондові колекції є унікальними зразками із найвідоміших та найвіддаленіших куточків світу. Геолого-географічний відділ презентує близько 13000 експонатів, які відображають мінералого-петрографічне різноманіття усіх материків. Деякі мінерали повторюються, однак лише назвою. Цінність таких зразків полягає у різноманітті габітусу кристалів та географії родовищ. До таких експонатів колекції належить один із найпоширеніших та найвідоміших мінералів на Землі – кварц.

Геолого-географічний відділ музею найперше є навчальним, науковим та культурним підрозділом університету. Основною функцією якого є навчальна база для студентів, які вивчають курси геологічного спрямування та використовують колекції музею. Однак, окрім цього відділ функціонує і постійно використовується як «знімальний майданчик» ютуб каналу «Цілком природно», для тематичних занять Буковинської Малої Академії, Обласного та міського центрів туризму, краєзнавства та творчості учнівської молоді, оглядових та тематичних екскурсій для студентів університету та інших навчальних закладів, мешканців та гостей міста [1]. Тому одним із важливих аспектів діяльності геолого-географічного відділу є ще й геотуризм.

Мінералогічні та петрографічні музеї, зазвичай, зорієнтовані на окрему групу відвідувачів. В більшості випадків, це люди які цікавляться мінералами і колекціонують їх. Вони приходять у музей переглядаючи експозицію довгий час та задають безліч цікавих питань, розповідають про свої знання в галузі мінералогії. Зокрема, їх цікавить генезис мінералів, зовнішній вигляд, найбільші родовища та використання. Звичайно, мова завжди йде про найбільш відомі мінералогічні зразки.

Фізичні властивості кварцу дозволяють вико-

ристовувати цей мінерал у багатьох галузях промисловості. Також широке розповсюдження та гарний зовнішній вигляд мінералу приваблює любителів цього каменю. І не дивно, що саме кристали кварцу, найперше, серед інших експонатів привертають увагу відвідувачів.

Геолого-географічний відділ презентує понад 400 зразків кварцу, які представлені гірським кришталем, аметистом, жильним, звичайним, тигровим та котячим оком, праземом, авантюрином, моріоном, рожевим, білим. Більша частина із яких репрезентована у вітринах музею. Серед найкрасивіших екземплярів слід виділити кварци-аметисти. Вони відзначаються кристалами із фіолетовим забарвленням, які ростуть, як правило, на сірій, не прозорій кварцовій підстилці. Аметисти утворюються в альпійських та гідротермальних прожилках і в мигдалинах лав, рідше у розсипах. В музеї представлені у вигляді друз і щіток. Унікальними експонатами кварцу-аметисту є зразки із родовищ на Кольському півострові (Мис Корабль) (рис. 1), Ватіхи та Мурзинки на Уралі, Східного Сибіру.

Надзвичайною красою експозиційної колекції музею відзначається кварц гірський кристаль (утворює безколірні та прозорі кристали). Важливою діа-

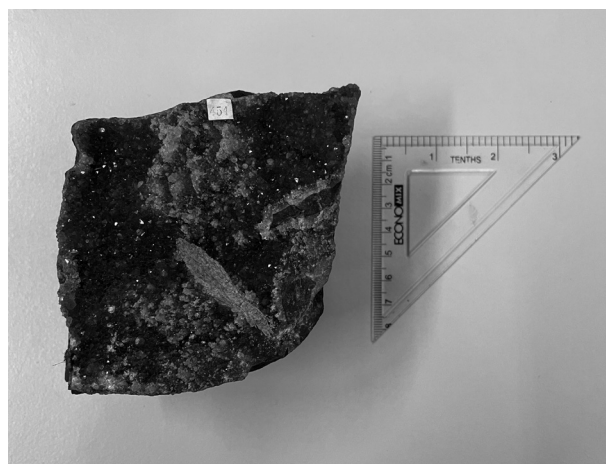

Рис. 1. Щітка кварцу-аметисту (Мис Корабль, Кольський півострів)

гностичною ознакою є штриховка на гранях призми. У вітринах репрезентовані зразки із Березовського, Учалинського та Уфалейського районів, Халілово, Нейво-Рудянки (Урал), Полярного Уралу, Якутії, Паміру, Словенії, Румунії та Швейцарії.

Привертають увагу поодинокі кристали гірського кришталю, які називають «мармароськими діамантами». Парагенетично вони пов'язані із кальцитом, заповнюючи тріщини та порожнини гірських порід, кристали не зростаються. Під час процесів вивітрювання виявляються стійкішими та вимиваються водними потоками у струмки та ріки. Тому дуже часто утворюють розсипи. Зразки румунських «мармароських діамантів» представлені у вітрині із самоцвітами.

Димчастий кварц - один із різновидів кварцу який штучно не можливо отримати; суцільно чорне каміння називають моріонами. Забарвлення обумовлене структурною домішкою алюмінію. При 300-400°C димчастий кварц втрачає забарвлення. В ньому дуже часто присутні включення голочок рутилу. Родовища відомі в усьому світі. Геолого-географічний відділ презентує зразки цього каменю із Березовського, Ново-Ісетського та Петрокамєнського районів Уралу; ст. Чупа (Карелія); Паміру; о. Мадагаскар (рис. 2).

Рожеві кварци у вітринах музею презентовані із Карелії та Забайкалля. Цей надзвичайно гарний різновид кварцу, наряду із сапфірами та рубінами, відзначається ефектом астеризму за рахунок наявності тоненьких голочок рутилу, які орієнтовані по кристалічним осям та обумовлюють виникнення шестипроменевої зірки [4, 5].

До унікальних експонатів у вітринах та фондах геолого-географічного відділу належать:

- тигрове, котяче та соколине око (із р. Оранжевої у Південній Африці; Сибіру, Угорщини, Німеччини, США);

Рис. 2. Димчастий кварц (о. Мадагаскар)

- авантюрин (Урал);
 - празем (зелений кабошон – Індія; Сибір; Урал).
- Також, цікавими та цінними експонатами є зразки жильного, білого та звичайного кварцу з України, Грузії, Вірменії, Румунії, Шрі-Ланки, Японії, Мексики, США, Франції та Австрії.
- Отже, у вітринах трьох залів геолого-географічного відділу Природничого музею відвідувачі мають можливість побачити найпоширеніший та найвідоміший, а разом із тим неймовірної краси мінерал у світі – кварц. Науково-популярна розповідь про кожен експонат містить надзвичайно важливу інформацію про його походження та унікальні хімічні та фізичні властивості. Побачене та почуте робить кварц цікавим для вивчення та розуміння важливої ролі мінералів у природі та нашому повсякденному житті.

1. Годзінська, І., Ткебучава, І. (2021). Унікальні колекції Природничого музею Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Екологічний вісник, 4(128), 16-20.
2. Інвентарна книга геолого-географічного відділу Природничого музею. Колекція мінералів (стара), 8097 екз.
3. Каталог учебной коллекции минералов и горных пород по курсу «СТРОЙМАТЕРИАЛЫ», ЦУТРЭ, 1986 г.
4. Ричард С. Митчелл. Названия минералов. Что они означают? Москва : «Мир». 1982. 248 с.
5. Шуман В. Мир камня. В 2-х т. Горные породы и минералы. М. : Мир. Т. 1. 1986. 215 с.

Наукове видання

ГЕОЛОГІЧНІ МУЗЕЇ І КОЛЕКЦІЇ: ЇХ РОЛЬ В НАУЦІ, ОСВІТІ ТА ТУРИЗМІ

Матеріали науково-практичної міжнародної конференції
(Львів, 6-8 грудня 2023 року)

Комп'ютерне верстання: *Ігор Дикий*

Макет обкладинки: *Олег Яцожинський*

Формат 60x84/8

Ум. друк. аркушів - 9,75. Наклад 50 прим. Зам. № ____

Папір офсет. Гарнітура Minion Pro

Видруковано ПП «Друк-Захід»

м. Львів, пл. Д.Галицького 6/2, тел. 297-53-96

Видавництво «Каменяр»

79008, м. Львів, вул. Підвальна, 3,

e-mail: vyd_kamenyar@mail.lviv.ua

Свідоцтва про внесення до Державного реєстру України

Серія ДК №462